

บทที่ 1

ความเบื้องต้น

1. ขอบเขตและความมุ่งหมาย

เพื่อให้เป็นที่สะดวกรู้แก่การศึกษาและทำความเข้าใจในวิชาการจัดการคลังสินค้าอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ที่มีลักษณะของสาระความรู้ในแต่ละส่วนเป็นเรื่องโดยเฉพาะที่มีความสำคัญในตัวเอง จึงได้แบ่งคำอธิบายออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ-

ส่วนที่หนึ่ง ว่าด้วยลักษณะทั่วไป มุ่งหมายที่จะให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการคลังสินค้า แต่ละประเภทที่มีลักษณะของกิจการและวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการแตกต่างกัน ตลอดจนกิจการเก็บรักษาบางประเภทที่มีวิธีดำเนินการและใช้เทคนิคในการเก็บรักษาทำนองเดียวกับกิจการคลังสินค้า

ส่วนที่สอง ว่าด้วยลักษณะคลังสินค้าสาธารณะโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นกิจการคลังสินค้าเอกเทศทางธุรกิจ และเป็นลักษณะของอุตสาหกรรมบริการแขนงหนึ่ง มุ่งหมายที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งและการดำเนินงานทางธุรกิจของคลังสินค้าประเภทนี้

ส่วนที่สาม ว่าด้วยลักษณะการเก็บรักษาสินค้าในคลังสินค้า ซึ่งเป็นเรื่องของจัดการและเทคนิคในการเก็บรักษา อันเป็นเรื่องสำคัญในการประกอบกิจการคลังสินค้า โดยมุ่งหมายที่จะให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและระเบียบปฏิบัติในการเก็บรักษาสินค้า ซึ่งใช้ปฏิบัติได้โดยทั่วไปสำหรับกิจการคลังสินค้าทุกประเภท และทุกแบบของสถานที่เก็บรักษา

นอกเหนือจากคำอธิบายถึงสาระวิชาการจัดการคลังสินค้าทั้ง 3 ส่วนใหญ่ ๆ ที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังได้จัดให้มีส่วนผนวกไว้ท้ายเล่ม เป็นการรวบรวมตัวบทกฎหมาย, เงื่อนไขควบคุม, ประกาศกำหนด และคำแนะนำของทางราชการเกี่ยวกับการจัดตั้งและการดำเนินกิจการคลังสินค้าสาธารณะ ซึ่งมีกฎหมายกำหนดให้ถือเป็นประเภทหนึ่งของกิจการค้าขายที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยและผาสุกของสาธารณชน นอกจากนี้ยังมีบรรณานุกรมบอกถึงรายชื่อหนังสือและเอกสารทางวิชาการที่ได้นำมาประกอบการเรียบเรียงคำบรรยายนี้ ซึ่งผู้ศึกษาวิชานี้อาจแสวงหาเพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้าให้มีความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. การจัดการคลังสินค้า คืออะไร?

คำว่า "คลังสินค้า" และคำอื่น ๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงกัน หรือเกี่ยวเนื่องกันกับคำว่า "คลังสินค้า" นั้น ได้มีคำจำกัดความให้ไว้ในที่ต่าง ๆ หลายแห่ง แม้จะมีความแตกต่างกันใน

เรื่องการใช้ถ้อยคำ และเน้นถึงความหมายโดยเฉพาะสำหรับคลังสินค้าแต่ละประเภทที่มีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการแตกต่างกันออกไปก็ตาม แต่ความหมายเหล่านั้นก็สอดคล้องต้องกัน ในประเด็นสำคัญที่จะบอกให้ทราบว่าคลังสินค้าคืออะไร และคลังสินค้าทำหน้าที่อย่างไร ตั้งจะได้อีกมากแล้วไว้เพื่อประกอบการพิจารณาศึกษาดังต่อไปนี้.-

ตาม TM.743-200, *Storage and Materials Handling*, ซึ่งเป็นคู่มือเทคนิค เรื่องการจัดการ เก็บรักษาพัสดุทางทหาร ของสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับคลังสินค้า ซึ่งเป็นความหมายสำหรับคลังพัสดุทางทหารโดยเฉพาะ ดังนี้

คลังสินค้า (Warehouse) หมายถึง พื้นที่ภายในอาคาร ซึ่งออกแบบขึ้นเพื่อความมุ่งหมายในการเก็บรักษาพัสดุ และสร้างขึ้นโดยให้มีหลังคาและฝ้าผนังที่สมบูรณ์ทั้งด้านข้างและด้านหัวท้ายของอาคาร

กิจการคลังสินค้า (Warehousing) หมายถึงการปฏิบัติทางกายภาพเกี่ยวกับการรับ, การเก็บรักษา และการจ่ายพัสดุ

การเก็บรักษา (Storage) หมายถึงการเก็บเอาไว้ หรือการจัดวางทรัพย์สินในคลังสินค้า ในโรงเก็บหรือในพื้นที่เก็บรักษากลางแจ้ง

การจัดเก็บ (Storing) หมายถึงการจัดวางพัสดุอย่างเป็นระเบียบในการเก็บรักษา

ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การกำหนดเงื่อนไขควบคุมกิจการคลังสินค้า พ.ศ. 2535 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ออกประกาศโดยอาศัยอำนาจตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 มกราคม พุทธศักราช 2515 ว่าด้วยการควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน เพื่อใช้บังคับในการควบคุมกิจการคลังสินค้าสาธารณะ ได้ให้นิยามศัพท์ซึ่งมีความหมายโดยเฉพาะสำหรับคลังสินค้าสาธารณะซึ่งได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการคลังสินค้าตามกฎหมาย และเป็นธุรกิจเอกเทศในลักษณะอุตสาหกรรมบริการ ไว้ดังนี้ .-

“กิจการคลังสินค้า” หมายความว่า การรับทำการเก็บรักษาสินค้าหรือรับทำการเก็บรักษาสินค้าและให้บริการเกี่ยวกับสินค้านั้น เพื่อนำเงินเป็นทางการค้าปกติ ไม่ว่าเงินนั้นจะเป็นเงินค่าตอบแทน หรือประโยชน์อื่นใด

“คลังสินค้า” หมายความว่า สถานที่ที่จัดให้มีไว้เพื่อกิจการคลังสินค้าตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งกระทรวงพาณิชย์ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะและสภาพของคลังสินค้าไว้ในข้อ 8 แห่งประกาศกระทรวงพาณิชย์ ดังกล่าว ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทที่ 7 ที่ว่าด้วยการจัดตั้งคลังสินค้าสาธารณะต่อไป

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยลักษณะเก็บของในคลังสินค้า มิได้ให้นิยามศัพท์ของคำว่า "คลังสินค้า" ไว้โดยตรง แต่ได้ให้นิยามศัพท์ "นายคลังสินค้า" ไว้ว่า หมายถึง บุคคลผู้รับทำการเก็บรักษาสินค้า เพื่อบำเหน็จเป็นทางค้าปกติของตน ซึ่งก็เป็นความหมายที่มุ่งถึงคลังสินค้าสาธารณะโดยเฉพาะเช่นเดียวกัน.

สำหรับคำบรรยายวิชา การจัดการคลังสินค้า เพื่อที่จะให้การใช้ถ้อยคำเป็นไปอย่างกะทัดรัดเหมาะสม จึงใช้คำว่า "คลังสินค้า" โดยให้ความหมายเป็น 2 นัย คือ.

นัยแรก "คลังสินค้า" หมายถึง กิจการที่ประกอบในการเก็บรักษาสินค้าหรือเก็บรักษาพัสดุ ทั้งปวง ไม่ว่ากิจการนั้นจะมีวัตถุประสงค์อย่างใด ๆ หรือใช้สถานที่เก็บรักษาแบบใดก็ตาม ดังนั้น คำว่า "คลังสินค้า" ที่กล่าวถึงในส่วนที่หนึ่งว่าด้วยลักษณะทั่วไป และส่วนที่สองว่าด้วยลักษณะคลังสินค้าสาธารณะ จึงมีความหมายตามนัยแรกนี้ เว้นแต่ข้อความของประโยคนั้น ๆ จะเจาะจงให้ความหมายเป็นอย่างอื่น

นัยที่สอง "คลังสินค้า" หมายถึงพื้นที่เก็บรักษาภายในอาคารที่สร้างขึ้นเพื่อความมุ่งหมายในการเก็บรักษาสินค้าหรือพัสดุ ไม่ว่าอาคารหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการเก็บรักษานั้นจะเป็นแบบใดก็ตาม ดังนั้น คำว่า "คลังสินค้า" ที่กล่าวถึงในส่วนที่สาม ว่าด้วยการจัดการเก็บรักษาสินค้าจึงมีความหมายตามนัยที่สองนี้ เว้นแต่ข้อความของประโยคนั้น ๆ จะเจาะจงให้ความหมายเป็นอย่างอื่น

คำว่า "การจัดการคลังสินค้า" เป็นคำรวมของ "การจัดการ" กับ "คลังสินค้า" และคำว่า "คลังสินค้า" ในที่นี้มีความหมายตามนัยแรกที่ได้กล่าวมาแล้ว คือหมายถึง "กิจการคลังสินค้า" ส่วนคำว่า "การจัดการ" นั้น มีนักวิชาการด้านนี้ได้ให้คำนิยามไว้หลายแบบแตกต่างกัน ซึ่งเมื่อได้นำคำนิยามหลาย ๆ แบบมาพิจารณาแล้วจะเห็นว่าความแตกต่างเหล่านั้นเป็นไปตามวิวัฒนาการทางวิชาการในแต่ละยุคแต่ละสมัย และส่วนมากก็จะแตกต่างกันในเชิงการใช้ถ้อยคำเท่านั้น ส่วนประเด็นหลักของคำนิยามเหล่านั้น ก็ได้ความหมายในสาระสำคัญเป็นไปในทำนองเดียวกัน

French and Seward ได้ให้คำนิยามว่า Management (การจัดการ) ไว้ใน Dictionary of Management ว่า "การจัดการ คือ กระบวนการ กิจกรรม หรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าที่อันที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งสภาวะที่จะอำนวยความสะดวกการบรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยความพยายามร่วมของกลุ่มบุคคล"

Michael A. Hitt และคณะ ได้ให้คำนิยามไว้ในหนังสือ Effective Management ของเขา

สั้น ๆ แต่กินความได้กว้างขวางว่า "การจัดการคือการประสมประสานทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้"

จากความหมายของคำว่า "การจัดการ" ที่นักวิชาการได้ให้นิยามศัพท์ไว้ดังกล่าวแล้ว ประกอบเข้ากับความหมายของคลังสินค้า ก็พอจะให้ความหมายของ "การจัดการคลังสินค้า" ได้อย่างสั้น ๆ แต่กินความได้กว้างขวางพอสมควรว่า "การจัดการคลังสินค้า คือกระบวนการประสมประสานทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานคลังสินค้าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของคลังสินค้าแต่ละประเภทที่กำหนดไว้" ซึ่งอาจแยกแยะอธิบายถึงประเด็นสาระสำคัญของความหมายข้างต้นได้ดังนี้.-

กระบวนการ (Process) คือกิจกรรม หรือหน้าที่ในการจัดการที่เป็นขั้นตอนตามลำดับ ซึ่งผู้บริหารจะต้องกระทำ ซึ่งได้แก่.-

(1) **การวางแผน (Planning)** เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์, นโยบาย, โครงการ และวิธีดำเนินการ เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ นโยบาย และโครงการที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะการวางแผนหมายถึงการศึกษาพิจารณาปัญหา หรือการงานที่ต้องปฏิบัติอันหนึ่ง เพื่อหาหนทางปฏิบัติที่จะได้ผลดีที่สุดไว้ล่วงหน้า ในอันที่จะดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามที่พึงประสงค์ โดยใช้ทรัพยากรให้สิ้นเปลืองไปแต่น้อยที่สุด การวางแผนเป็นเรื่องของการที่จะกำหนดขึ้นมาว่า จะทำอะไร จะทำเมื่อไร จะทำอย่างไร และจะให้ใครทำ.

(2) **การจัดองค์การ (Organizing)** เป็นเรื่องของการจัดโครงสร้างและบทบาทต่าง ๆ โดยพิจารณากำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการบรรลุเป้าหมายขององค์การ รวมทั้งการจัดรวมกลุ่มกิจกรรม และการจัดให้กลุ่มกิจกรรมนั้น ๆ มีผู้รับผิดชอบ พร้อมทั้งมอบอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินกิจกรรมเหล่านั้นจนสำเร็จ

(3) **การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing)** เป็นเรื่องของการจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลและการจัดให้บุคคลเข้าทำงาน ในตำแหน่งที่กำหนดไว้ในโครงสร้างขององค์การ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดความต้องการเกี่ยวกับกำลังคนที่จะมาทำงาน ทั้งนี้ย่อมรวมถึงงานทะเบียนบุคคล การประเมินบุคคล และการเลือกสรรบุคคลที่เหมาะสมสำหรับตำแหน่งต่าง ๆ การจ่ายค่าตอบแทนตลอดจนการฝึกอบรม ซึ่งเป็นการพัฒนาบุคคล ทั้งที่เป็นคนเดิมและคนที่เข้าทำใหม่

(4) **การสั่งการ (Directing)** เป็นเรื่องของการให้แนวทางและการบังคับบัญชา โดยเฉพาะการสั่งการ หมายถึงการออกคำสั่งการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ คำสั่งการปฏิบัติที่ออกไปจะต้องบอกให้ทราบอย่างแจ่มชัดว่า อะไรที่จะต้องทำ จะต้องทำเมื่อไร และจะต้องทำอย่างไร

(5) การประสานงาน (Co-ordinating) เป็นเรื่องของผู้บริหารจะต้องใช้มาตรการที่เหมาะสม เพื่อให้กิจกรรมกลุ่มย่อย อันเป็นองค์ประกอบขององค์การเป็นส่วนรวมดำเนินไปอย่างสอดคล้องและต่อเนื่อง และเกื้อกูลส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายหลัก หรือวัตถุประสงค์สุดท้ายขององค์การ

(6) การควบคุม (Controlling) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดว่าทำอย่างไรจึงจะให้แผนที่วางไว้ ได้นำมาปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นลำดับขั้นตอนสุดท้ายของการจัดการ การควบคุมช่วยให้ผู้บริหารได้ทราบถึง สถานภาพของการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละอย่าง ในระหว่างขั้นตอนทั้งหลาย และสามารถสั่งการแก้ไขได้ทันที่หากกิจกรรมใดมิได้ดำเนินการไปอย่างเหมาะสม หรือมีข้อบกพร่อง การมีความเข้าใจเรื่องโดยตลอด และได้รับข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับกิจกรรมทั้งปวง ทำให้สามารถจัดการทำงานในลักษณะคาดเดาออกไปจากแนวทางการจัดการ และสามารถนำมาใช้เป็นหลักที่มีค่าสำหรับการวางแผนและการตกลงใจในคราวต่อไป.

การประสานประสาน (Integration) คือการสร้างความสมดุล และความสอดคล้องต่อเนื่องกันระหว่างทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อความสำเร็จขององค์การ

ทรัพยากร (Resource) หมายถึงทรัพยากรในการจัดการคลังสินค้าซึ่งได้แก่

(1) ทรัพยากรเนื้อที่ หมายถึง ที่ดินและอาคารทั้งปวง ที่ใช้ในการเก็บรักษาสินค้า และที่ใช้สำหรับงานอื่นใดของกิจการคลังสินค้าทั้งหมด

(2) ทรัพยากรคน หมายถึงจำนวนคนในหน่วยงานต่าง ๆ ของกิจการคลังสินค้าตลอดจนทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานด้านกำลังคน

(3) ทรัพยากรเครื่องมือ หมายถึงเครื่องมือยกขน และวัสดุอุปกรณ์ทั้งปวงที่จำเป็นต้องใช้ในการประกอบกิจการคลังสินค้า

(4) ทรัพยากรทุน หมายถึงการหาทุนและการใช้จ่ายเงินทุนในการประกอบกิจการ

(5) ทรัพยากรเวลา เป็นทรัพยากรที่เป็นตัวจำกัดในการดำเนินงาน ทั้งนี้รวมถึงกำหนดเวลาและระยะเวลา

ประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึงความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้เป็นอย่างดี ในช่วงเวลาที่กำหนด

วัตถุประสงค์ (Objective) หมายถึงผลประโยชน์สุดท้าย ที่กำหนดไว้ สำหรับการประกอบกิจการคลังสินค้าแต่ละประเภท โดยเหตุผลเบื้องต้นในการดำเนินงานขององค์การทุกองค์การ คือ ความคงอยู่หรือปรอดขององค์การ ดังนั้นคลังสินค้าแต่ละประเภทจะต้องมีเป้าหมายในการดำเนินงาน ซึ่งหมายถึงวัตถุประสงค์ที่ผู้บริหารกิจการคลังสินค้า จะต้องดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จ